

DİN PSİKOLOJİSİ ALANINDA TÜRKİYE'DE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER (2012-2018) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Nevzat Gencer

Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana
Bilim Dalı

PhD Student, Hitit University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and
Religious Sciences

Çorum, Turkey

e-posta adresi: nevzatgencer@gmail.com

orcid.org/0000-0001-9619-8119

Öz

Araştırma 2012-2018 arasındaki yıllarda din psikolojisi alanı ile ilgili yayımlanmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki genel yönelimleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma çerçevesinde, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı ve İSAM İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu veri tabanı taranmış ve 133 yüksek lisans ve 36 doktora tezi olmak üzere toplamda 169 tez incelenmiştir. Çalışmadaki veriler analiz edilirken betimsel istatistik kullanılmıştır. 2012-2018 yılları arasında din psikolojisi alanı kapsamında en fazla tezin Süleyman Demirel Üniversitesi'nden yayımlandığı görülmüştür. Belge/doküman incelemiden sonra tezlerde en fazla tercih edilen çalışma grubunun yerel halk ve yetişkin ve yaşlı bireyler olduğu; veri toplama tekniği açısından en fazla anket tekniğinin, araştırma konusu olarak da pozitif psikoloji konularının, olumlu duygular-değerlerin tercih edildiği belirlenmiştir. Tez kataloğunda ise incelemeye konu olan 169 tez yazar ismi referans alınarak liste halinde sunulmuştur. Araştırmanın son kısmında elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, az çalışılan konular belirtilmiş ve din psikolojisi bilim dalı kapsamında çalışacak olanlara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Lisansüstü Tez, Tez İnceleme Türkiye, Betimsel Analiz, Durum Çalışması.

A Review On The Graduate Theses (2012-2018) In The Field Of Psychology Of Religion in Turkey

Abstract

The research was conducted to determine general trends in the master's and doctoral theses published in the field of psychology of religion between the years of 2012-2018. In the framework of the study, the database of the HEC (Higher Education Council) National Theses Center and ISAM Theology Faculty of Theses Catalogue database were scanned and a total of 169 theses were analyzed, 133 of which were master theses and 36 were doctoral theses. Descriptive statistics were used when analyzing the data in the study. Within the scope of the field of psychology of religion between 2012 and 2018, theses at most have been published by Süleyman Demirel University. It has been determined that after literature review/documentation, the most preferred study groups in the theses are the local people, adults and elderly individuals; the survey technique is the most preferred one in terms of data collection technique and also positive psychology subjects, positive emotions-values are the

most preferred research subjects. In the thesis catalogue, 169 theses subject to research are presented in the list with reference to the author's name. In the final part of the study, the results obtained are evaluated, less studied topics are stated, and suggestions for those who will be working within the scope of the psychology of religion are presented.

Keywords: Psychology of Religion, Graduate Thesis, Thesis Review Turkey, Descriptive Analysis, Case Study.

GİRİŞ

Psikolojinin alt dalı olan din psikolojisi, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında bağımsız bir bilim dalı haline gelmiştir. Türkiye’de din psikolojisinin geçmişi ise yarım asrı çoktan aşmıştır. Geçen süre zarfında İlahiyat Fakültelerinde anabilim dalı olarak yer almış olan din psikolojisinin gelişimi de çoğunlukla ilahiyat kökenli bilim insanları tarafından sağlanmaktadır.¹

Psikoloji, sebep-sonuç içerisinde organizmanın davranışlarını anlamaya, açıklamaya çalışırken ve bir bütün halinde iç ve dış yaşayışları, organizmanın çevresine uyum faaliyeti olarak incelerken, din psikolojisi de dini davranışların temellerine inerek organizmanın dini davranışının nedenlerini kavramaya çalışmakta ve bu davranışları iç yaşayışlar ile dış tezahürler şeklinde bir bütün olarak ele almaktadır.² İnsanın dini yaşantılarını bütün derinliğiyle kavrayıp tahlil ettikten sonra diğer ruhsal olaylarla ilişkisini göstermek isteyen din psikolojisi, metodolojik bir tarafsızlığı esas alır.³

Türkiye’de din psikolojisi çalışmalarını tam anlamda akademik alana taşıyarak ilk akademik unvana sahip olan Neda Armaner’den⁴ bu yana araştırmacılar, pek çok dini davranışı sebep-sonuç ilişkisi içerisinde araştırmış ve çeşitli dini tecrübeleri anlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda; dinin birey üzerindeki yansımalarını konu edinen makaleler ve tezler yazılmıştır. Özellikle hazırlanan tezlerin bir alanın tarihsel gelişimi üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğu belirtilmektedir. Bunlara dayanarak yapılacak olan tez incelemeleri, günümüzdeki araştırmacıların daha çok hangi konular üzerine eğildiklerine ilişkin bilgiler sunmakla beraber, alandaki doygunluğa

¹ Hasan Kayıklık, *Din Psikolojisi (Bireysel Dindarlık Üzerine)*, (Adana: Karahan Kitapevi, 2011), 17.

² Habil Şentürk, *Din Psikolojisine Giriş*, 2. Baskı, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013), 28, 52.

³ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011), 34.

⁴ Faruk Karaca, *Din Psikolojisi*, (Trabzon: Eser Ofset Matbaası, 2011), 26.

ulaşmış konuların tespit edilmesinde ve yeni yapılacak araştırmalar için ihtiyacın ortaya çıkartılmasında yararlı olacaktır.⁵

Türkiye’de din psikolojisi alanında lisansüstü tezlerine yönelik daha önce de yapılan bibliyografya çalışmaları bulunmaktadır. Örneğin, Koç (2004), 1980-2002 yılları arasında Uludağ Üniversitesi’nde yapılan din psikolojisi tezlerinin bibliyografyasını çıkartmıştır.⁶ Uludağ Üniversitesi ile sınırlı olan bu çalışmadan sonra 1963-2008 yılları arasında Türkiye’de yapılan lisansüstü din psikolojisi tezlerini konu alan Yenen ve Sezer (2008)’in bibliyografya çalışması ise ulusal düzeyde yapılan ilk çalışmadır.⁷ Ancak bu çalışmada, din psikolojisi hocaları tarafından yürütülen bazı din eğitimi ve din sosyolojisi alanlarına ait tezler de din psikolojisi tezleri arasında listelenmiştir.⁸ Karaca (2011)’nın “Din Psikolojisi” adlı kitabının sonunda verdiği “Lisansüstü Çalışmalar” başlığı altında sunulan doktora ve yüksek lisans tezleri listesi⁹ ile Karacoşkun (2012)’un editörlüğünü yaptığı “Din Psikolojisi El Kitabı” adlı eserinin ekler bölümünde “Türkiye’de Din Psikolojisi İle İlgili Yapılmış Bazı Çalışmalar” başlığı altında verilen listeleri¹⁰ de din psikolojisi alanında yapılan bibliyografya çalışmalarına örnek olarak verilebilir. Yenen ve Sezer’in çalışmalarında olduğu gibi Karaca’nın çalışmasında da din eğitimi ve din sosyolojisi alanında yapılan bazı tezlere de yer verilmiş ve ayrıca din psikolojisi alanında yapılan bazı tezler de listede yer almamıştır.¹¹ Karacoşkun’un çalışmasında ise 1990-2012 yılları arasında yapılmış olan doktora ve 2002-2011 yılları arasında yapılmış olan

⁵ Ömer Faruk Özbey - Erdoğan Şama, “2012-2016 Arasındaki Yıllarda Çevre Eğitimi Kapsamında Yayımlanan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (2017): 212-226.; Ayrıca bk. İlker Yenen - Abdulvahid Sezen, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Lisansüstü Tezler (1963-2008) Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/2 (2008): 149.

⁶ Mustafa Koç, “Uludağ Üniversitesi’nde Din Psikoloji ile İlgili Yapılan Tezler (1980-2002) Üzerine Bir Araştırma”, *SÜİFD* 9 (2004): 43-66.

⁷ Yenen - Sezen, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Lisansüstü Tezler (1963-2008) Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma”, 147-178.

⁸ Kenan Sevinç, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XV/28 (2013): 244.

⁹ Karaca, *Din Psikolojisi*, 272-284.

¹⁰ Mustafa Doğan Karacoşkun v.dğr., *Din Psikolojisi El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 267-276.

¹¹ Sevinç, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, 244.

yüksek lisans tezlerinin tamamına yer verilmemiştir. Türkiye’de din psikolojisi alanında yapılan lisansüstü tezler hakkında en güncel ve kapsamlı çalışma Sevinç (2013) tarafından yapılan çalışmadır. Sevinç’in çalışmasında, 1963-2012 yılları arasında yapılan tezler hakkında analizler yer almaktadır. Literatür taraması yöntemiyle yapılan çalışmada din psikolojisi hakkında kısa bir tarihçe de sunulmuştur. Devam eden doktora tezlerine de yer verilen araştırmanın bir başka özelliği de tez başlıklarının içerdikleri konuların tespit edilerek bu konuların kaç kez ele alındığının analiz edilmiş olmasıdır. Ancak din sosyolojisi alanında yapılan bazı tezler bu çalışmada da din psikolojisi tez kataloğunda yer almıştır.

Tarafımızca yapılan bu inceleme daha önce yapılan çalışmaların devamı niteliğinde görülebilir. Bu bağlamda incelemenin din psikolojisi alanının araştırmacıları için rehber niteliğinde olması, din psikolojisi konularının dağılımı ve yöneliminin belirlenmesi ve ortaya çıkacak verilerin yapılacak araştırmalarda kaynak olması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada 2012-2018 arasındaki yıllarda din psikolojisi alanı kapsamında yayımlanmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma, 2012 yılı ve sonrasında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerine ilişkin güncel bilgileri içermektedir. Ulaşılan tezlerin analizi sonucu din psikolojisi ile ilgili yapılan çalışmaların durumunun olduğu gibi ortaya konulması da amaçlanmıştır. Tezlere ilişkin sayısal veriler, tezlerin yıllara göre dağılımı, üniversitelere göre dağılımı ve içerdikleri konu dağılımlarının yanı sıra diğer çalışmalardan farklı olarak yazılan tezlerde çalışılan grupların dağılımı ile veri toplama tekniklerine de yer verilmiştir. Ayrıca incelenen 169 tez, yazar ismi alfabetik sırasına göre tez adı, danışman adı, üniversite ve yıl şeklinde liste şeklinde çalışmaya eklenmiştir.

1. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması; psikoloji, sosyoloji, siyasal bilimler ve sosyal araştırmalar dâhil birçok alanda yaygın bir biçimde kullanılan bir araştırma stratejisidir.¹² Nitel durum çalışması deseni “nasıl” ve “niçin” sorularını temel alan, çeşitli veri kaynakları kullanılarak kendi bağlamında bir olguyu keşfetmeyi sağlayan bir araştırma yaklaşımdır. Bu yaklaşımla olgunun tek bir açıdan değil, çeşitli açılardan ele alınarak çoklu yönlerinin

¹² Robert K. Yin, *Case Study Research (Design and Methods)*, Third Edition (California: Sage Publication, 2002), 1.

ortaya çıkartılması ve anlaşılması sağlanır.¹³ Araştırılacak durumun derinlemesine incelenebilmesi için katılımcı sayısının az olmasını gerektiren durum çalışması yöntemi oldukça kapsamlıdır ve konuları değişkenlik gösterir. Bu yöntemde araştırılan olay veya durum kendi doğal kapsamında yer ve zamanla sınırlı olarak araştırılmaktadır.¹⁴

Bu araştırma kapsamında da 2012-2018 yılları arasında din psikolojisi ile ilgili yazılan doktora ve lisansüstü tezlerinin yıllara göre yönelimlerinin durum çalışması kullanılarak açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

1.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmaya dâhil edilecek din psikolojisi alanında yayımlanmış lisansüstü tezlerine YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı ile İSAM İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu veri tabanı kullanılarak ulaşılmıştır. Ulaşılan 205 lisansüstü tezdən, 30’u içeriğine erişim izni olmaması nedeniyle, 6’sı ise İSAM veri tabanında “tamamlandı” şeklinde görünmesine rağmen YÖK’ün veri tabanında bulunmaması ve teze ulaşılamaması nedeniyle toplam 36 tez araştırma kapsamı dışında tutulmuş ve kalan 169 lisansüstü tez örneklem olarak belirlenmiştir. Ayrıca çalışma, 2018 yılı Ağustos ayı sonrasında yayımlanan tezleri kapsamamaktadır.

1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada tezler ele alınırken araştırmacı tarafından Excel ortamında bir kodlama formu geliştirilmiştir. Bu formda tezlerin; türlerine, yıllarına, yayımlandığı üniversitelere, çalışma gruplarına, araştırma konularına ve veri toplama tekniklerine uygun başlıklar oluşturulmuş ve bu şekilde bahsi geçen maddeler forma işlenmiştir.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi (tez.yok.gov.tr) ve İSAM İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu veri tabanından (isam.org.tr) yararlanılarak toplanmıştır. Araştırmada, nitel veri analizlerinden betimsel istatistik kullanılmıştır. Bunun için YÖK’ün resmi internet sitesinde bulunan ulusal tez merkezi sayfasındaki “Detaylı Tarama”

¹³ Pamela Baxter-Susan Jack, “Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers”, *The Qualitative Report* 13/4 (2008): 544, 545.

¹⁴ Gül Kaleli Yılmaz, “Durum Çalışması”, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed. Mustafa Metin (Ankara: Pegem Akademi, 2014), 282.

seçeneğinden bilim dalı “Din Psikolojisi Bilim Dalı”, yıl aralığı “2012-2018” olarak seçildikten sonra, tez türü belirlenmiş ve izin durumu “izinli”, durumu ise “onaylandı” olarak işaretlenmiştir. İSAM veri tabanından da tez türü seçildikten sonra durumu kısmından “tamamlandı” seçeneği işaretlenmiştir. Ana bilim dalı “Din Psikolojisi Bilim Dalı” olarak belirlenmiş ve yıllar tek tek sırayla yazılarak tamamlanan tezler taranmıştır. Sonrasında 205 lisansüstü tez bilgisayar ortamında toplanmış ve oluşturulan kodlama formu doğrultusunda Excel ortamına aktarılarak yüksek lisans ve doktora tezleri listesi oluşturulmuştur. Her iki veri tabanından oluşturulan liste yazar ve tez adına göre Ulusal Tez Merkezi üzerinden kontrol edilerek tezlere erişim olup olmadığına bakılmıştır. Gerekli incelemelerden sonra amaçlanan bilgiler form üzerinde kodlanmış ve 169 tezin incelenmesi sonucu ulaşılan veriler yüzde, frekans ve tablo şeklinde sunulmuştur.

2. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında örnekleme dâhil edilen tezlere ilişkin bulgular sunulmuştur.

2.1. Çalışma Kapsamında Ulaşılan Tezlere Ait Sayısal Veriler

Araştırma kapsamında belirlenen 205 lisansüstü tezdten ölçütlere uygun 133’ü yüksek lisans ve 36’sı da doktora tezi olmak üzere toplam 169 tez incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 1. Yayımlanan Lisansüstü Tezlerin Türlerine ve İzin Durumuna Göre Dağılımı

Tür	İzinli	İzinsiz/Ulaşılamayan	Toplam	%
Yüksek Lis.	133	23	156	76
Doktora	36	13	49	24
Toplam	169	36	205	100

Tablo 1, yayımlanan lisansüstü tezlerin türlerine ve erişime izin verilip verilmeme ya da teze ulaşamaması durumuna göre dağılımını göstermektedir. Yapılan tarama neticesinde 2012-2018 yılları aralığında yayımlanan 205 tezin %76’sının yüksek lisans tezlerinden (156 tez) ve %24’ünün ise doktora tezlerinden (49 tez) oluştuğu görülmektedir. Bu tezlerden 36’sı erişim izni olmaması ya da sistem üzerinden kaydına ulaşamamış olması nedeniyle çalışma dışında tutulmuştur. Böylece belirlenen ölçütlere uygun toplam 169 tez çalışmada ele alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen örneklem, toplam tez oranının %82’sini oluşturmaktadır.

Din psikolojisi alanında yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı ise Tablo 2’de sunulmuştur. Tablo 2 incelendiğinde din psikolojisi alanında yazılmış ve erişime izin verilen toplam lisansüstü tezlerinin %15’inin 2012 yılında, %21’inin 2013 yılında, %21’inin 2014 yılında, %18’inin 2015 yılında, %13’ünün 2016 yılında, %9’unun 2017 yılında ve %3’ünün de 2018 yılında yayımlandığı görülmektedir. 2017 ve 2018 yıllarında yazılan lisansüstü tez sayılarında belirgin bir azalma göze çarpmaktadır.

Tablo 2. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tez Türü	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Yüks. Lis.	20	26	24	26	19	15	3	133
Doktora	5	9	11	5	3	-	3	36
Toplam	25	35	35	31	22	15	6	169
(%)	15	21	21	18	13	9	3	100

Din psikolojisi alanında yayımlanmış lisansüstü tezlerin yapıldığı üniversiteler ile yıllara göre dağılımı da Tablo 3’te gösterilmiştir. Tablo verileri incelendiğinde, en fazla yüksek lisans tezinin Süleyman Demirel Üniversitesinde yayımlandığı (21 tez), en fazla doktora tezinin ise Ankara Üniversitesinde yayımlandığı (11 tez) görülmektedir. Toplamda en fazla tez yayımlayan ilk dört üniversite ise sırasıyla Süleyman Demirel Üniversitesi (23 tez), Marmara Üniversitesi (21 tez), Ankara Üniversitesi (18 tez) ve Uludağ Üniversitesi (16 tez) olmuştur. Tablo 3’teki üniversitelerde hazırlanmış olan 169 tezin %46’sı (78 tez) bu dört üniversite tarafından yayımlanmıştır. Verilerde dikkat çeken diğer bir husus da 2017 yılında yayımlanmış bir doktora tezinin bulunmamasıdır.

Tablo 3. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Yayımlandığı Üniversitelere ve Yıllara Göre Dağılımı

Üniversite	Yüksek Lisans							Top
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Ankara Ün.	3	2	-	-	2	-	-	7
Atatürk Ün.	-	-	2	1	-	-	2	5
Onsekiz M. Ün.	-	1	-	-	2	1	-	4
Çukurova Ün.	2	1	1	1	2	2	-	9
Dicle Ün.	-	-	-	-	1	-	-	1
Dokuz Eylül Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Erciyes Ün.	1	3	1	3	2	1	-	11
Osmangazi Ün.	-	1	-	1	-	-	-	2

Fırat Ün.	-		1	-	-	-	-	1
Hitit Ün.	3	-	-	3	-	-	-	6
Iğdır Ün.	-	-	1	-	3	-	-	4
İstanbul Ün.	-	1	-	4	-	-	-	5
Kastamonu Ün.	-	-	-	-	-	1	-	1
K.M. Sütçü İ.Ü.	1	1	-	-	-	-	1	3
Marmara Ün.	3	8	5	2	-	2	-	20
N. Erbakan Ün.	-	-	2	-	1	-	-	3
OndokuzM. Ün.	1	1	1	4	1	-	-	8
R.T. Erdoğan Ün.	2	-	1	-	1	1	-	5
Sakarya Ün.	-	2	4	-	-	-	-	6
Selçuk Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
S. Demirel Ün.	3	4	3	6	1	4	-	21
Uludağ Ün.	1	1	2	1	3	3	-	11
Yıl Bazında	20	26	24	26	19	15	3	133
Top.								

Tablo 3. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Yayımlandığı Üniversitelere ve Yıllara Göre Dağılımı (Devamı- Doktora)

Üniversite	Doktora							Top
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Ankara Ün.	4	3	1	3	-	-	-	11
Atatürk Ün.	-	-	2	-	1	-	1	4
Onsekiz M. Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Çukurova Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Dicle Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Dokuz Eylül Ün.	-	1	2	-	-	-	-	3
Erciyes Ün.	1	1	-	-	-	-	-	2
Osmangazi Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Fırat Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Hitit Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Iğdır Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
İstanbul Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Kastamonu Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Maraş Sütçü İ.Ü.	-	-	-	-	-	-	-	-
Marmara Ün.	-	-	-	-	1	-	-	1
N. Erbakan Ün.	-	-	-	-	-	-	1	1
OndokuzM. Ün.	-	-	1	2	-	-	-	3

R.T. Erdoğan Ün.	-	-	-	-	-	-	-	-
Sakarya Ün.	-	1	2	-	-	-	-	3
Selçuk Ün.	-	1	-	-	-	-	-	1
S. Demirel Ün.	-	1	-	-	1	-	-	2
Uludağ Ün.	-	1	3	-	-	-	1	5
Yıl Bazında Top.	5	9	11	5	3	-	3	36

Tablo 4, din psikolojisi alanında yayımlanmış lisansüstü tezlerin çalışma grupları ile yıllara göre dağılımlarını göstermektedir. Tablo 4’te bir defa çalışılmış gruplara yer verilmemiştir.

Tablo 4. Çalışma Gruplarına veya Örnekleme Göre Dağılım

Çalışma Grubu	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Top.
Yerel Halk	1	6	3	4	3	2	-	19
Yetişkin ve Yaşlı Bireyler	2	3	3	4	3	1	1	17
Ortaöğretim Öğrencileri	4	5	1	2	-	2	2	16
Üniversite Öğrencileri	1	4	3	3	3	1	1	16
Ergen Grup	1	1	2	3	3	-	-	10
İlköğretim Öğrencileri	3	1	-	1	1	1	-	7
Öğretmenler	-	-	2	1	2	-	-	5
Kur'an Kursu Öğrencileri	-	-	4	1	-	-	-	5
Evli Bireyler	-	1	3	-	-	-	1	5
Din Görevlileri	-	1	3	-	-	-	-	4
Hasta Grubu	1	1	-	2	-	-	-	4
Kur'an Kursu Öğreticileri	1	-	-	-	-	1	-	2
LGBT/Eşcinsel Grup	-	1	1	-	-	-	-	2
Toplam	14	24	25	21	15	8	5	112

Tablo verileri incelendiğinde yerel halk ile yetişkin ve yaşlı bireyler yoğun çalışma grupları olarak görülmektedir. Ergenler, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri de sık çalışılan gruplar arasındadır. Tabloda yer verilmeyen ve bir kez çalışılmış gruplar da şu şekildedir: Tasavvuf ve kadın

konulu çalışmada Halvetî Uşşâkî tarikatının Ruhzârî kolundan 100 kadın, Aile İrşat ve Rehberlik Bürosuna başvuran bireyler, Çocuk Esirgeme Kurumu'nda kalan 7-12 yaş grubu 45 öğrenci, din görevlileri ve öğretmenler, 12-67 yaş aralığında Suriyeli sığınmacılar, 14-23 yaş arası gençler, cezaevi hükümlüleri, kamu ve özel sektör çalışanları, çeşitli mesleklerden kadınlar, sağlık çalışanları, ruh sağlığı çalışanları ve öğrencileri, 11-14 yaş sokak çocukları, boşanma sürecinde olan aileler, evde bakım hizmeti veren bakıcılar, lise öğrencileri ve öğretmenleri, kan bağışçuları, kadın mahkûmlar ve 15 bilim insanı.

Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama teknikleri Tablo 5'te gösterilmiştir. Tezlerde araştırmacılar ampirik çalışmalara önem vermişler ve saha araştırmalarında en fazla anket tekniğini kullanmışlardır (106 tekrar). Ayrıca nicel çalışmaların bir kısmında katılımcı gözlem tekniğine de yer veren araştırmacılar, nitel yöntemlerle de çeşitli araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalarda mülakat ve dokümantasyon teknikleri de kullanılmıştır.

Tablo 5. Veri Toplama Tekniklerine Göre Dağılım

Veri Toplama Teknikleri	Frekans
*Anket	106
Belge Tarama/Dokümantasyon	39
*Görüşme/Mülakat	33
*Gözlem	11

* İşaretili gruplar tezde aynı anda tercih edilmiştir.

2.2. Tez Konularına İlişkin Değerlendirmeler

Bu bölümde örneklem kapsamında incelenen yıllar arasında yapılan tezlerin başlıklarından hareketle içerdikleri konular 13 başlıkta toplanmıştır. Konular kendi aralarında gruplandırılarak hangi konuların daha fazla çalışıldığı ortaya konulmak istenmiştir. Bu bağlamda Tablo 6 tez konularına göre dağılımı göstermektedir.¹⁵

Tablo 6. Tez Konularına Göre Dağılım

Konular	Frekans
Pozitif Psikoloji, Olumlu Duygular-Değerler	29
Sosyal Psikoloji, Sosyal Yapı ve Kurumlar	24

¹⁵ Bazı değişiklikler olsa da ağırlıklı olarak Sevinç'in çalışmasında geçen başlıklar esas alınmıştır. Bu konuda bk. Sevinç, "Türkiye'de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme", 253-260.

Travmatik Olaylar, Olumsuz Duygu-Durumlar	21
Din, Dindarlık, Dini Tutum, Dini Duygu ve Maneviyat	20
Dini Başa Çıkma	19
Teoriler, Teorisyenler ve Biyografik Çalışmalar	16
Benlik-Kişilik, Dini Gelişim	9
İslami Kavramlar ve Kur’anla İlişkili Çalışmalar	8
Ruh Sağlığı, Dini Danışmanlık	7
Halk İnanışları, Dini Tecrübe, Batıl İnançlar	6
Tasavvur ve Algı	4
Dini Şüphe, Din Değiştirme	2
Diğer Çalışmalar	4
Toplam	169

2.2.1. Pozitif Psikoloji, Olumlu Duygular-Değerler

Seligman’a göre psikoloji yalnızca hastalık, zayıflık ve hasarın araştırılması değildir; o aynı zamanda güç ve erdemın incelenmesidir. Yine ona göre tedavi sadece yanlış olanı düzeltmek değildir; tedavi aynı zamanda doğru olanı da inşa etmektir.¹⁶ İnsan doğası ve kaderi hakkında önemli yeni fikirler, ancak insanın iyi ve kötü taraflarının birlikte görülmesi durumunda elde edebilirler.¹⁷ Bu bağlamda son yıllarda insanın ve yaşamın olumlu taraflarının ön planda tutulması gerektiğini savunan pozitif psikoloji yaklaşımı ve ilişkili kavramlar pek çok araştırmaya konu olmaktadır. Bu araştırmada da en fazla çalışılan konunun pozitif psikoloji ve ilişkili kavram ve değerler olduğu ortaya konulmuştur. Bu konuyu ilgilendiren tez sayısı 29’dur. Tez çalışmalarında özgüven, öfke kontrolü, yardımseverlik, iyimserlik (2 çalışma), umut (2 çalışma), sorumluluk, psikolojik dayanıklılık, psikolojik sağlamlık, sabır ve psikolojik iyi oluş, empatik eğilim, yaşam kalitesi, uyum, insani değerler, değer yönelimleri konuları dindarlık ile birlikte ele alınmıştır. Ayrıca “anlam” konusu, 1 çalışmada dindarlık ile, 1 çalışmada da hayatı anlamlandırmada dini inanç değerler ile ve 1 çalışmada da anlam arayışı ve yeni çağ inanışları birlikte ele alınmıştır. Yine “mutluluk”, 1 çalışmada din ile, 1 çalışmada dindarlık ile ve 1 çalışmada da

¹⁶ Martin E. P. Seligman, “Positive Psychology, Positive Prevention, and Positive Therapy”, t.y., Kaynak: http://www-personal.umich.edu/~presto/Downloads/DC/10-7_Seligman2002.pdf, (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2018).

¹⁷ Kennon M. Sheldon - Laura King, “Why positive psychology is necessary”, *American Psychologist* 56 (2001): 217.

dini yönelim ile birlikte araştırılmıştır. Bunlara ek olarak; pozitif psikoloji ve İslam düşünürlerinde erdemler, pozitif psikoloji yaklaşımıyla mü'min insanın kişilik özellikleri, Tanrı'ya bağlanma ve psikolojik iyi oluş, denetim odağı ve psikolojik iyi olma ilişkisi, din görevlilerinde empati/empatik eğilim (2 çalışma) ve hazcılık (hedonizm) pozitif psikoloji, olumlu duygular ve değerler kapsamında tezlere konu olmuştur. Konuya olan ilgi pozitif psikoloji ve ilişkili kavramların din psikolojisi çalışmalarında gelecek vaat eden alanlardan olduğunu göstermektedir.

2.2.2. Sosyal Psikoloji, Sosyal Yapı ve Kurumlar

“Sosyal psikoloji, sosyal yapı ve kurumlar” konularında yapılan çalışma sayısı 24’tür. Bunlardan 5’i “şiddet” konusunu ele almıştır. “Şiddet” konusu, dini tutum ile çocuklara yönelik şiddet nedenleri ilişkisi, aile içinde çocuğa yönelik şiddetin dindarlıkla ilişkisi, kadına yönelik aile içi şiddet, ahlaki çözülme ve dindarlık, suça sürüklenen 12-18 yaşlar arası ergenlerde şiddetin din psikolojik tahlili ve lise öğrencilerinde dindarlık-şiddet eğilimi ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Bununla birlikte 7 çalışmada “aile” konusu ele alınmıştır. Bu çalışmalarda ortaokul öğrencilerinin (6. 7. ve 8. sınıf) dindarlığına ailenin etkisi (1 çalışma), anne baba tutumlarının dini yönelime etkisi (1 çalışma), aile içi roller ve manevi yaklaşım (1 çalışma), eşler arası iletişimde çocuğun konumu (1 çalışma), Aile İrşat ve Rehberlik bürolarında yapılan dini danışmanlık (1 çalışma), aile değerleri ve din (1 çalışma) ve aile ortamı dışında yetişen çocuklarda ahlaki gelişim (1 çalışma) incelenmiştir. 3 çalışma ise farklı bağlamlarda “kadın”ı ele almıştır. Bunlardan 1 çalışmada tasavvuf ve kadın, 1 çalışmada kadın mahkûmlarda suç ve din anlayışı ve 1 çalışmada da Türk ve Avrupa sinemasında kadın konuları incelenmiştir. Ayrıca çocuk suçluluğunu önlemede din ve ahlakın rolü (1 çalışma), televizyonun ergenin din algısı ve ahlaki tutumu üzerindeki etkisi (1 çalışma), dini inanç gelişimi açısından köy ve şehir çocuklarının karşılaştırılması (1 çalışma), Müslüman olan Almanlar (1 çalışma), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarındaki öğrencilerde dini algının psikolojik temelleri ve dini danışmanlık rehberlik (1 çalışma), Türkiye’de dini danışma ve rehberlik (1 çalışma), hastane hizmetleri bağlamında manevi bakım (1 çalışma), dindarlık-seçmen tercihi ilişkisi (1 çalışma) ve uyuşturucu madde kullanan denetimli serbestlik tedbiri almış kişilerin din eğitimi ve psiko-sosyal açıdan incelenmesi (1 çalışma) de araştırmalara konu olmuştur.

2.2.3. Travmatik Olaylar, Olumsuz Duygu-Durumlar

Travmatik olayları, olumsuz duyguları, olumsuz durumları, psikolojik rahatsızlıkları ele alan 21 çalışma bulunmaktadır. Örneğin “kaygı” 6 çalışmada incelenmiştir. Bu çalışmalarda kaygı-dua, kaygı-dindarlık, kaygı-kader algısı, tanrı algısı-kaygı, sınav kaygısı-maneviyat, Tanrı’ya bağlanma-ölüm kaygısı arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Stres-din, stres-dindarlık, dini tutum-stres ve dindarlık-iş stresi şeklinde 4 çalışmada “stres” konusu işlenmiştir. Yine depresyon ve dindarlık, inanç ve korku, din görevlilerinde olumsuz değerlendirilme korkusu ve özgüven, öfke duygusu, suçluluk ve utanç duygularının benlik ve Tanrı algısı ile ilişkileri, ortaöğretim öğrencilerinde Tanrı algısı, yalnızlık ve şiddet eğilimleri, öğretmenlerde yabancılaşma, yalnızlık ve dindarlık, dini içerikli obsesif kompulsif davranışlar, dindarlık ve sanal bağımlılık, üniversite sınavındaki başarısızlık ile tabiatüstü yüklemeler arasındaki ilişki ve orta yaş krizi ve din ilişkisi çalışılan konulardır.

2.2.4. Din, Dindarlık, Dini Tutum, Dini Duygu ve Maneviyat

Din, dindarlık, dini tutum, dini duygu ve maneviyatı konu edinen 20 tez çalışması yayımlanmıştır. Bu çalışmalardan 2’si eşcinsel bireyler üzerinde yapılmıştır. Çalışmalardan birisinde LGBT bireylerde dini ve manevi eğilimler, diğerinde ise erkek eşcinsel örneklem üzerinde eşcinsellikle ilgili dini-psikolojik algılar ve maneviyat konusunu incelenmiştir. Çeşitli çalışma gruplarıyla 6 çalışmada dini tutum ve davranışlar ele alınmıştır. Yapılan 2 çalışmanın birisinde din-ahlak ilişkisi, birisinde de ahlâki olgunluk ve dindarlık ilişkisi araştırılmıştır. Liseli gençlerde iç ve dış güdümlü dindarlık ve iyilik algıları, duygular ve din duygusu, evliliğin sürdürülmesinde duygusal ve dini motivasyonlar, kadın dindarlığı, hükümlülerde dini yaşayış, sağlık çalışanlarının maneviyat ve manevi bakım algısı, maneviyat-diğerkâmlık, dindarlığın tanımı, boyutları ve ölçülmesi ile Hz.İbrahim’de Allah inancı ve din duygusu da araştırılan konulardır. Bununla birlikte 1938-1950 yılları arasında dini hayat incelenmiştir.

2.2.5. Dini Başa Çıkma

“Dini başa çıkma” 19 tezde ele alınmıştır. Bu konuda “ebeveyni ölen yetişkinlerde dinî başa çıkma”, “fobik ve omurilik felçlisi yetişkinlerde dini başa çıkma”, “yaşam olayları ve dini başa çıkma”, “ortopedik engellilik ve

dini başa çıkma”, “boşanma sürecindeki bireylerde başa çıkma stratejileri ve dini başa çıkma”, “evde bakım ücretinden yararlanan bakıcılarda dini başa çıkma”, “depresyon ile dinsel başa çıkma”, “dini başa çıkma ile sürekli öfke-öfke ifade tarzları ilişkisi”, “ergenlerde benlik saygısı ve dini başa çıkma”, “öğretmenlerin mizah tarzları ve dini başa çıkma tarzları” dikkat çeken kombinasyonlardır. Bununla birlikte 1 çalışmada dini başa çıkma yöntemi olarak dua, 1 çalışmada kanser hastalığı ile başa çıkmada dini inanç ve tutumların rolü, 1 çalışmada psikolojik dayanıklılık ve dini başa çıkmanın yaşam doyumuna etkileri ve 1 çalışmada da dini başa çıkma ruh sağlığı ile birlikte ele alınmıştır. Ayrıca zihinsel engelli çocuklara sahip ailelerde problem çözme ve dini başa çıkma, işitme engelli ergenlerde engelleriyle ilgili dini atıfları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki, bayan Kur'an kursu öğreticilerinin sorunlarla başa çıkmada Kur'an-ı Kerim'e başvurmayla ilgili tutumları, dindarlık biçimleri, dini başa çıkma faaliyetleri ve psikolojik iyilik halleri ve gerçeklik terapisi yönelimli dini başa çıkma psikoeğitim programının affetme esnekliği, empati ve stresle başa çıkma üzerindeki etkisi de çalışılan konular arasındadır.

2.2.6. Teoriler, Teorisyenler ve Biyografik Çalışmalar

Bu konuda yapılan çalışma sayısı 16'dır. Bu çalışmalardan 4'ünde kuram ve yaklaşımlar ele alınmıştır. 1 çalışmada ben ötesi yaklaşım, 1 çalışmada bağlanma kuramı, 1 çalışmada nesne ilişkileri kuramı ve Tanrı tasavvuru, 1 çalışmada sosyal psikoloji teorileri bağlamında inancın bireyler ve gruplar açısından incelenmesi konuları çalışılmıştır. Yine din psikolojisi açısından Alfred Adler Psikolojisi, Gordon Allport'un din anlayışı, Erik Erikson'un birey ve din anlayışı ile İslami şahsiyetler hakkında da çalışmalar mevcuttur. Din psikolojisinde nefis anlayışına katkılar ve insanı tanımlayan temel kavramlar bağlamında Gazzâlî, Muhammed İkbâl ve Sadreddin Konevi incelenen şahsiyetlerdir. Psiko-sosyal açıdan ikna: Bediüzzaman Said Nursi örneği, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ve Ahmet Hamdi Akseki'nin dini şahsiyeti biyografik çalışmalara örnek olarak verilebilir. Ayrıca Cahit Zarifoğlu'nun eserlerinde dini ve manevi unsurlar, Cemil Meriç'in eserlerinde manevi ve psikolojik unsurlar, Yaşar Kemal örneğinde köy romanlarında dini ve ahlaki motifler de araştırılan konulardandır.

2.2.7. Benlik-Kişilik, Dini Gelişim

9 tez çalışması benlik, kişilik ya da dini gelişimi konu olarak ele almaktadır. Bu çalışmalarda dindarlık ve narsisizm ilişkisi (2 çalışma), karakter eğitimi

çerçevesinde çocuklarda adalet algısının oluşumu ve gelişimi, nefsin olgunlaşma sürecinin karaktere etkisi, Kur'an kursu öğrencilerinde benlik saygısı, kendini bilmenin din psikolojik değeri, sokakta çalışan çocuklarda dini duygu ve düşünce gelişimi, dini gelişiminde sevgi ve korku motiflerinin etkisi ve internet kullanımının ergenlerin dini gelişimine etkisi araştırılmıştır.

2.2.8. İslami Kavramlar ve Kur'anla İlişkili Çalışmalar

Yayımlanan lisansüstü tezlerde İslami kavramlar ve Kur'an-ı Kerim ile ilgili 8 çalışma bulunmaktadır. Dini bir değer olarak tevekkül 2 çalışmaya konu olmuştur. 1 çalışmada fitrat, 1 çalışmada Kur'an'da psikolojik sağlık, 1 çalışmada psikolojik yaklaşımla Kur'an'ın inanç ve inançsızlığa bakışı, 1 çalışmada ayet ve hadisler ışığında şirk ve müşrikin psikolojisi, bir çalışmada İslami dindarlık ölçeği denemesi çalışılmış ve bir çalışmada da Alevilik ele alınmıştır.

2.2.9. Ruh Sağlığı, Dini Danışmanlık

"Ruh Sağlığı, Dini Danışmanlık" konusunda 7 çalışma belirlenmiştir. Bu çalışmalarda dua-ruh sağlığı, aile içi çatışma ve anlaşmazlıkların çözümünde dini danışmanlığın önemi, psikoterapi yaklaşımıyla bütünleştirilmiş dini danışmanlık modeli, manevi danışmanlıkta bibliyoterapi tekniği, tasavvuf ve terapi, Türkiye'deki manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarına yönelik tutumlar ve bireysel psikolojik danışma sürecinde dinî boyut konuları araştırılmıştır.

2.2.10. Halk İnanışları, Batıl İnançlar, Dini Tecrübe

Halk inanışları, batıl inançlar ve dini tecrübe konusunda 6 çalışma yapılmıştır. Bunlar; mevlit ile ilgili inanç ve tutumlar, su falı, kahve falı ve tarot kafelerine gidenlerin din psikolojisi açısından değerlendirilmesi, büyü, sihir, nazar vb. tutumlar, batıl ve paranormal inanç algısı, benlik saygısı ile mistik tecrübe arasındaki ilişki ve rüya-dini tecrübe ilişkisi konulu çalışmalardır.

2.2.11. Tasavvur ve Algı

Yaşlılık döneminde tanrı tasavvuru ve benlik saygısı, 7-12 yaş çocuklarda Tanrı Tasavvuru, ilköğretim öğrencilerinde Tanrı imgesi ve halktaki din adamı algısı konularında toplam 4 çalışma yapılmıştır.

2.2.12. Dini Şüpheler, Din Değişirme

Dini şüphelerin kaynakları ve etkileri ve din değiştirmenin psiko-sosyolojik etkenleri konularında 2 çalışma mevcuttur.

2.2.13. Diğer Çalışmalar

Türkçe atasözleri ve deyimlerde tanrı kavramı ile İl Müftülüğü'ne sorulan sorulardaki psikolojik arka plan konularında 2 çalışma ve DAİŞ ve Taliban'ın incelendiği din ve terör konularında da 2 çalışma yapılmıştır.

3. TEZ KATALOĞU

Bu bölümde 2012-2018 yılları arasında YÖK Tez Veri Tabanı ile İSAM Veri Tabanında "tamamlandı/onaylandı" şeklinde geçen ve Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda yapılan tezlerin listesine yer verilmiştir. Din psikolojisi alanında listelenen tezler yazar adı, tez adı, danışman adı, üniversite ve tez yılı şeklinde sunulmuştur.

3.1. Yayımlanan Lisansüstü Tez Listesi

Bu bölümde makalede ele alınan 36'sı doktora tezi ve 133'ü de yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 169 lisansüstü tezin yazar adlarına göre alfabetik listesi verilmiştir.

3.1.1. Yayımlanan Doktora Tezleri Listesi:

1. Ahmet Canan KARAKAŞ, *Gerçeklik Terapisi Yönelimli Dini Başa Çıkma Psikoeğitim Programının Affetme Esnekliği, Empati ve Stresle Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi*, Danışman: Mustafa KOÇ, Sakarya Üniversitesi, 2014.
2. Ahmet ÖZALP, *Sosyal psikoloji teorileri bağlamında inancın bireyler ve gruplar açısından incelenmesi*, Danışman: İhsan ÇAPCIOĞLU, Ankara Üniversitesi, 2015.
3. Beyazıt Yaşar SEYHAN, *Üniversite Öğrencilerinde İnanç Tarzları, Denetim Odağı ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler (Sivas Örneği)*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2013.
4. Cihad KISA, *Nesne İlişkisi Teorisi ve Tanrı Tasavvuru*, Danışman: Recep YAPAREL, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013.
5. Cüneyd AYDIN, *İnsanın Anlam Anlayışı ile Yeni Çağ İnanışları Arasındaki İlişki*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.

6. Çiğdem GÜLMEZ, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ahlaki Çözülme ve Dindarlık*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2014.
7. Emine DEMİRCİ, *Ahlaki Olgunluk ve Dindarlık Arasındaki İlişki*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2014.
8. Emine ERDOĞAN, *Tanrı algısı, dini yönelim biçimleri ve dindarlığın psikolojik dayanıklılıkla ilişkisi*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2015.
9. Erkan KAVAS, *Dini Tutum - Stresle Başa Çıkma İlişkisi*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.
10. Fatıma Zeynep BELEN, *Manevi danışmanlıkta bibliyoterapi tekniği ve uygulanması*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2014.
11. Fatih KANDEMİR, *Umut, İyimserlik ve Dindarlık İlişkisi*, Danışman: Faruk KARACA, Atatürk Üniversitesi, 2016.
12. Fatma KENEVİR, *Kadın Mahkumlarda Suç ve Din Anlayışı*, Danışman: Niyazi AKYÜZ, Ankara Üniversitesi, 2015.
13. Ferdi KIRAC, *Eşcinsellikle İlgili Dini-Psikolojik Algular ve Maneviyat: Erkek Eşcinsel Örneklem*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2013.
14. Gülüşan GÖCEN, *Şükür İle Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
15. Hatice ACAR, *Kur'an Kurslarına Devam Eden Kadınlar Arasında Dindarlık Biçimleri, Dini Başa Çıkma Faaliyetleri ve Psikolojik İyilik Halleri*, Danışman: Recep YAPAREL, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014.
16. Mebrure DOĞAN, *Dindarlık, Sabır ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkiler*, Danışman: Faruk KARACA, Atatürk Üniversitesi, 2014.
17. Meryem ŞAHİN, *Dini bir değer olarak tevekkül yöneliminin psikolojik sebep ve sonuçları üzerine araştırma*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2018.
18. Mohammad Naim NAIMI, *Din ve terör (Din ve terör ilişkisinin din psikolojisi açısından değerlendirilmesi-Taliban örneği)*, Danışman: Adem ŞAHİN, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2018.
19. Muhammet CEVAT, *Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinde Dinî Boyut: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Çalışma*, Danışman: Faruk KARACA, Atatürk Üniversitesi, 2018.

20. Mualla İpek YILDIZ, *İlköğretim Öğrencilerinin Tanrı İmgisinin Belirlenmesi ve Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
21. Muharem ÇUFTA, *Kanser Hastalığı ile Başa Çıkma Dini İnanç ve Tutumlarının Rolü (Kosova Örneği)*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2014.
22. Mustafa ULU, *Dindarlığın Tanımı, Boyutları ve Ölçülmesi Üzerine Psikolojik Bir Araştırma (Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2013.
23. Nuran ERDOĞRUCA KORKMAZ, *Bağlanma, İnsan-Tanrı İlişkisi ve Psikolojik İyi Olma*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
24. Ömer AKGÜL, *Hayatı Anlamlandırma İnanç ve Kişisel Değerlerin Rolü (Ruh Sağlığı Çalışanları ve Öğrencileri Örneği)*, Danışman: Murat İSKENDER, Sakarya Üniversitesi, 2014.
25. Ömer Faruk SÖYLEV, *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik: Alanları, İmkânları ve Yöntemleri (Diyadin İşleri Başkanlığı Örneği)*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2014.
26. Rıza ALTUN, *Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık ve Narsisizm İlişkisi (Sinop Örneği)*, Danışman: Ali Rıza AYDIN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
27. Sabriye Nazlı BATAN, *Yetişkinlerde psikolojik dayanıklılık ve dini başa çıkmanın yaşam doyumuna etkileri*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2016.
28. Saffet KARTOPU, *Kaygının Kader Algıları İle İlişkisi (Kahramanmaraş Örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2012.
29. Selahattin YAKUT, *Öğretmenlerde yabancılaşma, yalnızlık ve dindarlık ilişkisi: Polatlı örneği*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2016.
30. Sema ERYÜCEL, *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2013.
31. Sevde DÜZGÜNER, *Maneviyat Algısı ve Diğerkâmlıkla İlişkisi: Kan Bağıışı Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma*, Danışman: Abdülkerim BAHADIR, Selçuk Üniversitesi, 2013.
32. Süleyman ALTINTAŞ, *Depresyon İle Dinsel Başa Çıkma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Recep YAPAREL, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014.

33. Şükran Çevik DEMİR, *Ergenlerde Benlik Saygısı ve Dini Başa Çıkma*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2013.
34. Tahsin KULA, *Ergenlerde öfke duygusu, benlik algısı, Tanrı algısı, suçluluk ve utanç duyguları açısından bir değerlendirme: Diyarbakır örnelemi*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
35. Turgay ŞİRİN, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli*, Danışman: Recep KAYMAKCAN, Sakarya Üniversitesi, 2013.
36. Zeynep ÖZCAN, *Cumhuriyet Dönemi Dini Hayat (1938 - 1950)*, Danışman: Faruk KARACA, Atatürk Üniversitesi, 2014.

3.1.2. Yayımlanan Yüksek Lisans Tezleri

1. Abdulkadir ILGAZ, *Depresyon ve Dindarlık İlişkisi (Kastamonu Örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2015.
2. Abdullah DAĞCI, *Pozitif Psikoloji Bağlamında Umudun Dindarlıkla İlişkisi*, Danışman: Abdülkerim BAHADIR, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2014.
3. Abdurrahman AKBOLAT, *Yaşlılık Döneminde Yaşam Kalitesi ve Dindarlık İlişkisi (Şanlıurfa İli Örneği)*, Danışman: Abdülkerim BAHADIR, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2014.
4. Ahmet Turgut TANRIVERDİ, *Televizyonlarda Yayımlanan Dini Programların Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışları ile İlişkisi: Adana Örneği*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2016.
5. Ahmet UZUNARAS, *Psiko-Sosyal Açısından İkna: Bediüzzaman Said Nursî Örneği*, Danışman: Yusuf MACİT, Iğdır Üniversitesi, 2016.
6. Ali AKTAŞ, *Ahmet Hamdi Akseki'nin dini şahsiyeti*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2014.
7. Ali Engin UYGUR, *Din Psikolojisi Açısından 'Alfred Adler Psikolojisi'nin Değerlendirilmesi*, Danışman: Mehmet ATALAY, İstanbul Üniversitesi, 2015.
8. Ali KOÇAK, *Duygular ve Din Duygusu*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2016.
9. Aminullah KOSHAN, *Kuzey Afganistan'da Aile Değerleri ve Din İlişkisi (Cüzcan Örneği)*, Danışman: Özcan GÜNGÖR, Atatürk Üniversitesi, 2015.
10. Anisa ESATİ, *Ergenlerin Özgüven Oluşturmalarında Dindarlığın Rolü (Sancağ Örneği)*, Danışman: İbrahim GÜRSES, Uludağ Üniversitesi, 2017.

11. Armin JASAREVIĆ, *Bosnalı Gençlerde Din ve Mutluluk İlişkisi Üzerine Araştırma* Danışman: İbrahim GÜRSES, Uludağ Üniversitesi, 2014.
12. Ayfer ŞENGÜL, *Bayan Kur'an Kursu Öğreticilerinin Sorunlarla Başa Çıkma Kur'an'ı Kerim'e Başvurma İlgili Tutumları*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2017.
13. Ayrat FAKHRUTDİNOV, *Rusya'da Din Psikolojisi Çalışmalarında Ben Ötesi Yaklaşım*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
14. Ayşegül KONAR, *Kendini Bilmenin Din Psikolojik Değeri* Danışman: Ali Vasfi KURT, Sakarya Üniversitesi, 2014.
15. Aziza Ergeshkyzy, *Aile İçi Roller ve Manevi Yaklaşım*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
16. Bekir AKSOY, *Dini İnanç Gelişimi Açısından Köy ve Şehir Çocuklarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma (Kastamonu Örneği)*, Danışman: Yusuf MACİT, Iğdır Üniversitesi, 2016.
17. Berna KESMEN, *Gençlerdeki hazcılığa (hedonizm) psikolojik ve manevi yaklaşım*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2012.
18. Betül TELLİOĞLU, *İlk Yetişkinlik Döneminde Sorumluluk ve Dindarlık İlişkisi*, Danışman: Ali Rıza AYDIN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
19. Beyza AKINAL, *Aile Ortamı Dışında Yetişen Çocuklarda Ahlaki Gelişim (Gaziantep Örneği)*, Danışman: Veysel UYSAL, Marmara Üniversitesi, 2013.
20. Beyza OKUMUŞ, *DAİŞ'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2017.
21. Birsal ÇAKIR, *Ortaokul Öğretmenlerinin Dindarlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ünye Örneği)*, Danışman: Ali Rıza AYDIN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
22. Büşra HAZİNOĞLU, *Din Psikolojisinde Nefs Anlayışına Katkılar: Muhammed İkbal Örneği*, Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2015.
23. Büşra ŞEFTALİCİ, *Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı ve Maneviyat: Şanlıurfa-Viraneşehir Örneği*, Danışman: Asım YAPICI, Çukurova Üniversitesi, 2017.
24. Canan BULAK YÜRÜR, *Din Psikolojisinde Nefs Anlayışına Katkılar: Sadreddin Konevi Örneği*, Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2013.

25. Ceyda Burçin AYDIN, *14-18 Yaş Arası Gençlerde Büyü, Sihir, Nazar vb. Tutumlar*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2012.
26. Çiğdem YILDOĞAN, *7-12 Yaş Arası Çocuklarda Tanrı Tasavvuru Kırşehir/Çiçekdağı İlçesi Örneği*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2012.
27. Durmuş SEVİNDİK, *Orta Yaş Dönemi Bireylerde Dindarlık-Mutluluk İlişkisi: Denizli Örneği*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
28. Elif ELİFOĞLU ÇURUM, *Dindarlık ve İş Stresi İlişkisi (Samsun Örneği)*, Danışman: Ali Rıza AYDIN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
29. Elif GÜN, *Stresle Başa Çıkma, Bilişsel Süreçler ve Dindarlık Üzerine Bir İnceleme* Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2012.
30. Elif GÜNEŞ, *Su Falı, Kahve Falı ve Tarot Kafelerine Gidenlerin Din Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi (İstanbul Örneği)*, Danışman: Ali KÖSE, Marmara Üniversitesi, 2013.
31. Elif UĞURLU, *Cemil Meriç’in Eserlerinde Manevi ve Psikolojik Unsurlar*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2013.
32. Emine ÇAYABATMAZ, *Kur’an’ı Kerim bağlamında İslami dindarlık ölçeği denemesi*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2016.
33. Emine EFENDİOĞLU, *Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın Dinî Şahsiyeti*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
34. Emine ŞENOCAK, *Kur’an Kursu Öğrencilerinde Benlik Saygısı*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2015.
35. Emine Zehra BİLGE, *Liseli Gençlerde İç ve Dış Güdümlü Dindarlık ve İyilik Alguları (Ankara Örneği)*, Danışman: Mustafa Naci KULA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2013.
36. Ersin EREN, *Dini Tutum - Çocuklara Yönelik Şiddet Nedenleri İlişkisi (Isparta Örneği)*, Danışman: Fatih ÇINAR, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017.
37. Esmâ SALİM, *Boşanma Sürecindeki Bireylerde Başa Çıkma Stratejileri ve Dini Başa Çıkma: Isparta Örneği*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017.
38. Esra İRK, *İnternet Kullanımının Ergenlerin Dini Gelişimine Etkisi*, Danışman: İbrahim GÜRSES, Uludağ Üniversitesi, 2015.
39. Esra KESGİN, *Hz. İbrahim’de Allah İnancı ve Din Duygusu*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2013.
40. Evrim ANIK, *LGBT Bireylerde Dinî ve Manevî Eğilimler*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2014.

41. Eyüp Ensar ÖZTÜRK, *İyimserlik ve Dindarlık*, Danışman: İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi, 2013.
42. Fatih BİLGİN, *Tercan Yöresi Aleviliği*, Danışman: Faruk KARACA, Atatürk Üniversitesi, 2014.
43. Fatih KARAYEL, *Mevlit ile İlgili İnanç ve Tutumlar (İstanbul Avcılar Örneği)*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2014.
44. Fatma KIRMAN, *Stres ve Din: Lise Gençliği Üzerine Psikolojik Bir Araştırma (Kahramanmaraş Örneği)*, Danışman: Halil APAYDIN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2013.
45. Feride GÜRKAN, *Âyet ve Hadisler Işığında Şirk ve Müşrikin Psikolojisi*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017.
46. Feridun KAYA, *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Tanrı Algısı ve Kaygı (Ağrı İli Örneği)*, Danışman: Behlül TOKUR, Atatürk Üniversitesi, 2018.
47. Filiz OBUZ, *İşitme Engelli Ergenlerde Engelleriyle İlgili Dini Atıfları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2015.
48. Fuat KAYA, *Zihinsel Engelli Çocuklara Sahip Ailelerde Problem Çözme ve Dini Başa Çıkma*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2014.
49. Gaukhar KYENDYEBAI, *Üniversite Öğrencilerinde Batıl ve Paranormal İnanç Algısı Üzerine Bir Çalışma: Çanakkale Örneği*, Danışman: Hasan KAPLAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2016.
50. Gökhan CAN, *Hükümlülerde Dini Yaşayış: Psikolojik Bir Yaklaşım (Mersin Örneği)*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2014.
51. Gülçin ORHAN, *Narsisizm Etiyolojisi ve Dindarlıkla İlişkisi*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2014.
52. Gülşah BOYAR, *Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip Ergenlerin Dini Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma (Kahramanmaraş Örneği)*, Danışman: Halil APAYDIN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2012.
53. Gülşen ÖZGEN, *Üsküdar Bölgesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Mizah Tarzları ve Dini Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki* Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2014.
54. Hacer ÇETİN GÜNGÖR, *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarındaki Öğrencilerde Dini Algının Psikolojik Temelleri ve Dini Danışmanlık Rehberlik*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2012.

55. Hacer SUBAŞI, *Üniversite Öğrencilerinin Tanrı ile Olan İlişkilerinin Bağlanma Kuramı Açısından Değerlendirilmesi*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2012.
56. Halil İbrahim ÖZASMA, *Pozitif Psikoloji ve İslam Düşünürlerinde Erdemler*, Danışman: Mualla YILDIZ, Ankara Üniversitesi, 2016.
57. Halis AŞUT, *Halktaki Din Adamı Algısı: Iğdır Örneği*, Danışman: Yusuf MACİT, Iğdır Üniversitesi, 2016.
58. Halit KALLİ, *Türk Atasözleri ve Deyimlerde Tanrı Kavramına Din Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2017.
59. Harun ARI, *Son Çocukluk Dönemi Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motiflerinin Etkisi*, Danışman: Ali KÖSE, Marmara Üniversitesi, 2013.
60. Hasan MOLLAOĞLU, *Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2013.
61. Hatice DÜLGEROĞLU, *Sokakta Çalışan Çocuklarda Dini Duygu ve Düşünce Gelişimi: Üsküdar Örneği*, Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2017.
62. Hatice KILINÇER, *Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2017.
63. Havva Seda SOLAK, *Fobik ve Omurilik Felçlisi Yetişkinlerde Dinî Başaşağılama*, Danışman: Veysel UYSAL, Marmara Üniversitesi, 2012.
64. Hilal ÖZEL, *Din-Ahlak İlişkisi: Batı’da Son On Beş Yılda Yapılan Çalışmalar Üzerine Analitik Bir İnceleme*, Danışman: Hasan KAPLAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2017.
65. İllir RAHİMİ, *Kosova’da Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Etkenleri*, Danışman: İbrahim GÜRSES, Uludağ Üniversitesi, 2013.
66. İlke HARPUTLU, *Dinî Tutum ve Özgeciliğin İlişkisi (SDÜ Örneği)*, Danışman: İlhan TOPUZ, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
67. İsa CEYLAN, *Pozitif Psikoloji Yaklaşımıyla Mü’min İnsanın Kişilik Özellikleri*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2013.
68. İsa ÖZTÜRK, *Gordon Allport’un Din Anlayışı*, Danışman: Ümit HOROZCU, İstanbul Üniversitesi, 2015.
69. Kasım SEZGİN, *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık ve Dindarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Dicle Üniversitesi Örneği)*, Danışman: Celal ÇAYIR, Dicle Üniversitesi, 2016.

70. Kazım Karabekir AKBUDAK, *Kur'an'ın İnanç ve İnançsızlığa Bakışı: Psikolojik Bir Yaklaşım*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2012.
71. Korkut ALTAY, *Yetişkinlerde Tevekkül Anlayışına Psiko-Sosyal Yaklaşım*, Danışman: Ali Vasfi KURT, Sakarya Üniversitesi, 2014.
72. Kübra BEHTİ, *Üniversite Sınavındaki Başarısızlık İle Tabiatüstü Yüklemeler Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Kütahya Örneği)*, Danışman: Mustafa Naci KULA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2015.
73. Lale İŞILDAR, *Tasavvuf ve Kadın, Halveti Uşşâki Topluluğu Üzerine Psikolojik Bir İnceleme*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2012.
74. Mahmut KURNAZ, *İlk Yetişkinlerde Dini Yönelim-Mutluluk İlişkisi*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
75. Mecit ALTUN, *Müslüman Olan Almanlar Üzerine Psiko-Sosyal Bir İnceleme*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2012.
76. Mehmet ÇINAR, *Yetişkin ve Yaşlılarda Tanrı'ya Bağlanma Tarzı ve Ölüm Kaygısı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Faruk KARACA, Erciyes Üniversitesi, 2015.
77. Mehmet GÖZLÜKAYA, *Lise Öğrencilerinde Anne Baba Tutumlarının Dini Yönelime Etkisi (Denizli Örneği)*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2014.
78. Mehmet İKİS, *Orta Yaş Krizi ve Din İlişkisi*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2013.
79. Mehmet Nesim ANUŞTEKİN, *Ortaöğretim Öğrencilerinde Tanrı Algısı, Yalnızlık ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Behlül TOKUR, Atatürk Üniversitesi, 2018.
80. Mehmet SAİN, *Diyanet İhtisas Kursiyerlerinin Felsefe ve Din Bilimleri Derslerine Yönelik Tutumları ile Dini Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Behlül TOKUR, Atatürk Üniversitesi, 2014.
81. Merve ORHAN DEVRİM, *Kadın Dindarlığının Ayırıcı Vasıfları (Bursa Örneği)*, Danışman: İbrahim GÜRSES, Uludağ Üniversitesi, 2016.
82. Midjit OSMANİ, *Makedonya'da Yaşayan Gençlerde Dini Şüphelerin Kaynakları ve Etkileri (Kalkandelen Örneği)*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2014.
83. Muhammed DEMİR, *Dindarlık - Yardımseverlik İlişkisi (Malatya Örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2017.

84. Muhammed TOSUN, *Din Görevlilerinde Olumsuz Değerlendirilme Korkusu- Özgüven İlişkisi (Afyonkarahisar Örneği)*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.
85. Mustafa İŞLEK, *Ergenlerde Kaygı ve Duanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Rize Örneği)*, Danışman: Muhammed KIZILGEÇİT, Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi, 2016.
86. Mustafa Kemal Karabacak, *Aile İçi Çatışma ve Anlaşmazlıkların Çözümünde Dini Danışmanlığın Önemi*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
87. Mustafa MEMİŞ, *Dinî İçerikli Obsesif Kompulsif Davranış Bozuklukları*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012.
88. Mustafa ÖZGÜL, *Dinî Başa Çıkma ile Sürekli Öfke - Öfke İfade Tarzları İlişkisi Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Çiğdem GÜLMEZ, Kastamonu Üniversitesi, 2017.
89. Necla YILMAZ, *Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarında Yapılan Dini Danışmanlık: Çorum Örneği*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2012.
90. Nevres Nuri KOCAOĞLU, *İl Müftülüğüne Sorulan Sorulardaki Psikolojik Arka Plan (Kayseri örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2016.
91. Nevzat GENCER, *Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercihi Üzerindeki Etkisi - Çorum Örneği*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2015.
92. Nihal ESENDİR, *Sağlık Çalışanlarının Maneviyat ve Manevi Bakım Algısı, İstanbul Örneği*, Danışman: Hasan KAPLAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2016.
93. Nihal ŞENER GÜNEY, *Kur'an'da Psikolojik Sağlık*, Danışman: Öznur ÖZDOĞAN, Ankara Üniversitesi, 2016.
94. Nimet FERAH, *Suçta sürüklenen 12-18 yaşlar arası ergenlerde şiddetin din psikolojik tahlili (Sakarya Örneği)*, Danışman: İbrahim ÇAPAK, Sakarya Üniversitesi, 2013.
95. Nurcan ŞIVKIN, *Eşler Arası İletişimde Çocuğun Konumuna Psiko-sosyal Bakış*, Danışman: Ali Vasfi KURT, Sakarya Üniversitesi, 2014.
96. Okan TOKAT, *Ortaöğretim Öğrencilerinde Kaygı ve Dindarlık İlişkisinin İncelenmesi: Denizli Örneği*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012.

97. Osman AMİL, *Dini İçerikli Obsesif-Kompulsif Davranışların Sosyodemografik Açıdan İncelenmesi ve Vesvese İlişkisi*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2013.
98. Osman ÖZKAN, *Öfke Kontrolü ve Dindarlık İlişkisi*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2016.
99. Rabia Sümeyye AÇAR, *Televizyonun Ergenin Din Algısı ve Ahlaki Tutumu Üzerindeki Etkisi (Muş İli Örneği)*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2016.
100. Ramazan ÇOBAN, *Lise Öğrencilerinde Dindarlık ve Sanal Bağımlılık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Burdur Gölhisar Örneği)*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.
101. Recep GÜMÜŞ, *Evede Bakım Ücretinden Yararlanan Bakıcılarda Dini Başa Çıkma: Bucak Örneği*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017.
102. Sacid MELTEM, *Kur'an Kursu Öğrencilerinde İnanç-Korku İlişkisi (Tarsus Örneği)*, Danışman: Yusuf MACİT, Iğdır Üniversitesi, 2014.
103. Saliha FERŞADOĞLU, *15-18 Yaş Lise Öğrencisi Kızların Dini Tutum ve Davranışları (Yalova Örneği)*, Danışman: İbrahim ÇAPAK, Sakarya Üniversitesi, 2013.
104. Saliha ÖZEN, *Fitrat (Dinî Kabiliyet) Kavramının Psikolojik Açılımı*, Danışman: Ahmet ALBAYRAK, Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi, 2012.
105. Seher YÜZGEÇ, *Benlik Saygısı İle Mistik Tecrübe Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2014.
106. Selahattin YAKUT, *Lise Öğrencilerinde Dindarlık-Şiddet Eğilimi İlişkisi*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2012.
107. Selvi MUHCU, *Ortopedik Engellilik ve Dini Başa Çıkma (Trabzon Örneği)*, Danışman: Muammer CENGİL, Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi), 2015.
108. Serap ŞEN, *Erik Erikson'un Birey ve Din Anlayışı*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015.
109. Seviyya SANCI, *Uyuşturucu Madde Kullanan Denetimli Serbestlik Tedbiri Kararı Almış Kişilerin Din Eğitimi ve Psiko-Sosyal Açıdan İncelenmesi*, Danışman: İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi, 2015.
110. Sezgin BÜKÜM, *Din Görevlileri ile Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması: Fethiye Örneği*, Danışman: Hüseyin CERTEL, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.

111. Sıtkı KAYA, *Tasavvuf ve Terapi*, Danışman: Hasan KAPLAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2013.
112. Sinan YILMAZ, *Ortaokul Öğrencilerinin (6. 7. ve 8. Sınıf) Dindarlığına Ailenin Etkisi (Trabzon İl Merkezi Örneği)*, Danışman: Muhammed KIZILGEÇİT, Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi, 2017.
113. Süleyman Ragıp YAZICILAR, *Cahit Zarifoğlu’nun Eserlerinde Dini ve Manevi Unsurlar*, Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2013.
114. Sümeyra SARI, *Rüya Yoluyla Gerçekleşen Dini Tecrübe Olayları Üzerine Bir Araştırma*, Danışman: Hayati HÖKELEKLİ, Uludağ Üniversitesi, 2016.
115. Sündüz BİNGÖL, *Kuran Kursu Öğreticilerinde Empati (Kastamonu örneği)*, Danışman: Ali Rıza AYDIN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2012.
116. Şerafettin DEMİROL, *Çocuk Suçluluğunu Önlemede Din ve Ahlakın Rolü*, Danışman: Abdurrahman DAŞ, Fırat Üniversitesi, 2014.
117. Tuğba KİŞMİR, *Tasavvuf Psikolojisi Açısından Nefsin Olgunlaşma Sürecinin Karaktere Etkisi*, Danışman: Ahmet ALBAYRAK, Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi, 2012.
118. Tuğba TAŞDEMİR, *Din Psikolojisi Açısından Türk ve Avrupa Sinemasında Kadın: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2016.
119. Turgay YAZICI, *Gazzâlî’de İnsanı Tanımlayan Temel Kavramlar (Ruh, Kalp, Akıl, Nefs)*, Danışman: Muhammed KIZILGEÇİT, Recep Tayyip Erdoğan (Rize) Üniversitesi, 2014.
120. Ümran ERKORKMAZ, *Evliliğin Sürdürülmesinde Duygusal ve Dini Motivasyonlar Üzerine Bir Araştırma: Düzce Örneği*, Danışman: Habil ŞENTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.
121. Vahide SIRRI, *Karakter Eğitimi Çerçevesinde Çocuklarda Adalet Algısının Oluşumu ve Gelişimi*, Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2015.
122. Veysel Karani ALTUN, *Köy Romanlarında Dini ve Ahlaki Motifler: Yaşar Kemal Örneği*, Danışman: İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi, 2015.
123. Yasemin DAVARCI, *Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddetin Dindarlık ile İlişkisi*, Danışman: Hasan KAYIKLIK, Çukurova Üniversitesi, 2015.
124. Yunus Emre TEMİZ, *Yetişkinlerde Dini Başa Çıkma Yöntemi Olarak Duâ*, Danışman: Erkan YAMAN, Sakarya Üniversitesi, 2014.

125. Yusuf EMRE, *Değişen Dünyada Değer Yönelimleri ve Dindarlık KKTC Örneği*, Danışman: Asım YAPICI, Çukurova Üniversitesi, 2013.
126. Yusuf KAVUN, *Ergenlerde dindarlık ve insani değerler*, Danışman: Adem ŞAHİN, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2016.
127. Zehra IŞIK, *Ebeveyni Ölen Yetişkinlerde Dinî Başa Çıkma* Danışman: Ali KÖSE, Marmara Üniversitesi, 2013.
128. Zehra PINAR, *Duanın Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri (Sivas/Şarkışla İlçesi Örneği)*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2013.
129. Zeliha BOZTOPRAK, *Ebeveynleri Dini Hizmetler Alanında Görevli Olan Ergenlerin Dini Tutum ve Davranış Özellikleri*, Danışman: Ali KUŞAT, Erciyes Üniversitesi, 2015.
130. Zeliha ÇAMUR, *Yaşamda Anlam ve Dindarlık İlişkisi (Geç Ergenlik Dönemi)*, Danışman: Hüseyin PEKER, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2014.
131. Zeynep ALÇELİK, *Yaşlılık Döneminde Tanrı Tasavvuru ve Benlik Saygısı* Danışman: Ali Ulvi MEHMEDOĞLU, Marmara Üniversitesi, 2013.
132. Zeynep SAĞIR, *Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı*, Danışman: Ali AYTEN, Marmara Üniversitesi, 2014.
133. Zeynep Sümeyye YILMAZ, *Eşler Arası Uyum ve Dindarlık (Kahramanmaraş Örneği)*, Danışman: Halil APAYDIN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2018.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma kapsamında 2012-2018 yılları arasında toplam 169 tez incelenmiş ve tezlerde nicelik olarak yüksek lisans tezlerinin (n=133) doktora tezlerinden (n=36) fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgular Sevinç'in çalışmasıyla paralellik göstermektedir.¹⁸ Ayrıca iki çalışmadaki yıl aralığı ile yayımlanan tez sayıları karşılaştırıldığında son altı yılda yayımlanan tezlerin sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Örneğin 2000'den 2010 yılına kadar geçen 10 yıllık sürede 24 doktora tezi yapılmışken, 2010-2012 yılları arasında 12 doktora tezi yapılmıştır. 2012-2018 yılları arasında ise izinli-izinsiz tamamlanan toplam doktora tezi sayısı 49'dur ve bu sayının Sevinç'in öngörüsüyle de örtüştüğü söylenebilir.¹⁹ Benzer bir artış yüksek lisans tezleri için de söz konusudur.

¹⁸ Sevinç, "Türkiye'de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme", 249.

¹⁹ Sevinç, "Türkiye'de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme", 268.

Yapılan çalışmada yayımlanan tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en çok 2013 (n=35) ve 2014 yıllarında (n=35) tezin yayımlandığı, buna karşılık en az 2018 yılında (n=6) yayımlandığı görülmüştür. 2017 yılında hiçbir doktora tezinin (erişime izin verilen) yayımlanmadığı tespit edilmiştir. Sevinç’e göre 2003 yılından itibaren yüksek lisans tez sayılarında daha önce görülmemiş bir artış meydana gelmiş ve bu artış (2013 yılı itibariyle) devam etmektedir. Doktora tez sayılarında da eğitim süresi de dikkate alınarak benzer bir artıştan söz edilebilir.²⁰ Yapılan çalışmada ise 2015 ve sonrasında toplam lisansüstü tezlerinde nicel olarak düzenli bir düşüş gözlemlenmiştir. Bunun sebebi son yıllarda yayımlanan tezlerin erişime açık olmamaları ve bu nedenle örneklem dışında kalmaları olabilir.

Din psikolojisi alanında 2012-2018 yılları arasında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri çalışmaların yapıldığı üniversite ve yıllara göre analiz edildiğinde en fazla Süleyman Demirel (n=23), Marmara (n=21), Ankara (n=18), Uludağ (n=16) üniversitelerinde yapıldığı görülmektedir. Sevinç’in çalışmasında ise en çok tezin Marmara (n=60) üniversitesinde yapıldığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada ilk dört üniversite içerisinde Ankara ve Uludağ üniversiteleri de yer almıştır.²¹ Bu doğrultuda Ankara ve Uludağ üniversiteleri için yıllar içinde din psikolojisi alanında tez yayımlama sıklığının sabit olduğu söylenebilir.

Tezlerde tercih edilen çalışma gruplarının analizinden elde edilen bulgulardan 2 ve üzerinde araştırmaya konu olmuş 14 farklı çalışma grubu tespit edilmiştir. Bu gruplardan literatür incelemesi dışında (n=39) en fazla çalışılan grupların; yerel halk (n=19), yetişkin ve yaşlı bireyler (n=17), ortaöğretim öğrencileri (n=16), üniversite öğrencileri (n=16), ve ergen gruplar (n=10) olduğu görülmektedir.

Tezlerin incelenmesi sonucunda anket, görüşme/mülakat, gözlem ve belge tarama/dokümantasyon şeklinde 4 başlık belirlenmesi uygun görülmüş ve çalışmalar buna göre sınıflandırılmıştır. İncelenen tezler arasında en fazla anket tekniğinin (n=106) kullanıldığı görülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinin de tezlerde kullanıldığı ve bu bağlamda görüşme/mülakat (n=33) ile gözlem teknikleriyle (n=11) de veri toplandığı

²⁰ Sevinç, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, 250.

²¹ Sevinç, “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, 251.

tespit edilmiştir. Bazı çalışmalarda karma yönteme²² başvurulduğu görülmüş olsa da saha araştırmalarında nicel yöntemlere dayalı çalışmaların yanı sıra nitel yöntemlerle elde edilen verilere dayalı çalışma sayısının artırılmasına ihtiyaç vardır. Zira nicel-nitel çalışmaların bilimsel projelerde birleştirilmesinin birçok yararı bulunmaktadır.²³

İncelenen yayımlanmış lisansüstü tezlerde 13 farklı konunun işlendiği görülmüştür. Tezlerde en çok tercih edilen konular; pozitif psikoloji, olumlu duygular-değerler (n=29), sosyal psikoloji, sosyal yapı ve kurumlar (n=24), travmatik olaylar, olumsuz duygu-durumlar (n=21), din, dindarlık, dini tutum, dini duygu ve maneviyat (n=20), dini başa çıkma (n=19), ve teoriler, teorisyenler ve biyografik çalışmalar (n=16) olduğu görülmüştür. Araştırmada en az Türkçe atasözleri ve deyimlerde tanrı kavramı (n=1), İl Müftülüğü'ne sorulan sorulardaki psikolojik arka plan (n=1), DAİŞ (n=1) ve Taliban'ın incelendiği din ve terör (n=1) konularına değinildiği görülmüştür. Sonuç olarak; çalışmada pozitif psikoloji ve ilişkili konuların ilgi gördüğü tespit edilmiştir. Ancak mutluluk 3 tezde incelenmiştir. Tasavvufun sadece 3 çalışmada yer aldığı tespit edilmiştir. Yine dini şüphe ve din değiştirme 2 çalışmada ele alınmıştır. Akbudak (2012)'in çalışması²⁴ dışında inançsızlık konusunu inceleyen bir çalışma ise bulunmamaktadır.

Alana ilgi duyan araştırmacılar için ise aşağıda sıralanan çalışma konuları önerilebilir:

- İnsani erdemler ve İslami literatürde geçen değerler din psikolojisi perspektifinden araştırılabilir.
- Mutluluk kavramının farklı açılardan daha fazla ele alınması gerekmektedir. Örneğin öznel iyi oluş-din ilişkisi din psikolojisi bağlamında henüz çalışılmamıştır.
- Tasavvuf ile ilgili çalışmalar bağlamında dini tecrübe ile tasavvuf büyüklerinin dini yaşantılarını konu alan daha fazla çalışma yapılabilir.
- Tasavvur ve algı 2012 sonrasında az çalışılan konular arasındadır. Bu konuda derinlemesine çalışmalar yapılabilir.

²² "Karma Yöntem" in açıklamaları için bk. Colin Robson, Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Gerçek Dünya Araştırması, çev. Şakir Çınkır ve Nihan Demirkasımoğlu (Ankara: Anı Yayınları, 2015), 202.

²³ Robson, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 206.

²⁴ Kazım Karabekir Akbudak, *Kur'an'ın İnanç ve İnançsızlığa Bakışı: Psikolojik Bir Yaklaşım* (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2012).

- Din ve terör ilişkisi de çeşitli boyutlarıyla incelenebilecek güncel bir konu olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbudak, Kazım Karabekir. *Kur’an’ın İnanç ve İnançsızlığa Bakışı: Psikolojik Bir Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2012.
- Baxter, Pamela – Jack, Susan. “Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers”. *The Qualitative Report* 13/4 (2008): 544- 559.
- Karaca, Faruk. *Din Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaası, 2011.
- Karacoşkun, Mustafa Doğan – Horozcu, Ümit – Yılmaz, Sema – Yüksel, Ayşe Şule. *Din Psikolojisi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Kayıklık, Hasan. *Din Psikolojisi (Bireysel Dindarlık Üzerine)*. Adana: Karahan Kitapevi, 2011.
- Koç, Mustafa. “Uludağ Üniversitesi’nde Din Psikolojisi ile İlgili Yapılan Tezler (1980-2002) Üzerine Bir Araştırma”. *SÜİFD* 9 (2004): 43-66.
- Özbey, Ömer Faruk – Şama, Erdoğan. “2012-2016 Arasındaki Yıllarda Çevre Eğitimi Kapsamında Yayımlanan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (2017): 212-226.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Robson, Colin. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Gerçek Dünya Araştırması*. Çev. Şakir Çınkır ve Nihan Demirkasimoğlu. Ankara: Anı Yayınları, 2015.
- Sevinç, Kenan. “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XV/28 (2013): 243-269.
- Şentürk, Habil. *Din Psikolojisine Giriş*. 2. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.
- Yenen, İlker – Sezen, Abdulvahid. “Türkiye’de Din Psikolojisi Alanında Lisansüstü Tezler (1963-2008) Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/2 (2008): 147-178.
- Yılmaz, Gül Kaleli. “Durum Çalışması”. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ed. Mustafa Metin. 261-284. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Yin, Robert K. *Case Study Research (Design and Methods)*. Third Edition. California: Sage Publication, 2002.
- Seligman, Martin E. P. “Positive Psychology, Positive Prevention, and Positive Therapy”, t.y., Kaynak: http://www-personal.umich.edu/~prestos/Downloads/DC/10-7_Seligman2002.pdf, (Erişim Tarihi: 19 Ağustos 2018).
- Sheldon, Kennon M. – King, Laura. “Why positive psychology is necessary”. *American Psychologist* 56 (2001): 216-217.